

A bírálóbizottság értékelése

A bizottság nagyra értékeli a jelölt kitartó forrásfeltáró munkáját, amellyel feltárta, ki-aknázta és bemutatta a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőségének mások által még ismeretlen elérhető iratanyagát az 1897-1919 közötti évekre vonatkozóan.

Az értekezés hiánypótló abban, hogy dualizmus kori vidéki városok kulturális hagyatékának gyűjtésére és bemutatására irányuló törekvések mögött feldolgozza az egykori országos tudomány- és intézményszervező tevékenységet. A szerző tudatosan döntött úgy, hogy figyelmét a vidéki múzeumokra és gyűjtőhelyekre fordítja, miközben világos, hogy a dualizmusban a művelődés centruma főként már a főváros volt.

Az értekezés hazai viszonylatban először foglalkozik egy nagy korszak múzeumalapításával, múzeumpolitikájával, és ezt európai összefüggésrendszerbe is beágyazza, hangsúlyozva, hogy „a nemzeti múzeumok létrejöttének vezérgondolata mindenütt a nemzetek múltja történeti, régészeti, képzőművészeti, néprajzi, természettudományi emlékeinek megóvása a szétszóródástól, védelme és megőrzése 'az emberiség javára'.”

Az értekezés a hazai kezdetektől, a reformkortól kezdődően nyomon követi a múzeumi szakági gyűjtemények kialakítására, illetve a műkincsek és műemlékek törvényes védelmére tett javaslatokat. Ezek befolyásolták az akadémiai kutatási ágak szempontrendszerét is, amik hamar megjelentek az induló szakfolyóiratokban publikáló jeles szerzők műveiben.

Az értekezéséből megtudjuk, hogy Magyarországon a XIX. század utolsó harmadában is széles társadalmi bázison nyugodott a közgyűjtemények (múzeumok könyvtárak) alapítása, gyarapítása, fenntartása: felerészben a társulatokba szerveződött polgárság, illetve a városok, megyék, az állam és az egyház alapította őket. A hazai muzeológia hőskorában a magyar múzeumi hálózat európai összehasonlításban is jelentős fejlődést mutatott: 1912-13-ban a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége közel 90 múzeumot tartott számon.

Az értekezés újszerű módon idézi fel a Felügyelőség működését: adatait a különböző feladatok köré csoportosította, s ezekből rekonstruálta a múzeumi szervezet kiépülésének történetét. Az oktatásra és továbbképzésre, a gyűjtőterület körülhatárolására, a műtárgyvédelemre, a gyűjteménygyarapítására, a leltározásra vonatkozó igények és elvárások lényegében még ma is a Főfelügyelőség elgondolásait tükrözik, maradandóságuk igazolja a terület jelentőségét. Részletes kép rajzolódik ki az értekezésből az egyes múzeumi szakágak (archeológia, néprajz, természetrajz, stb.) fejlődéséről.

Az értekezés jól érzékelteti az az ívet, amit a felügyelőség húsz éves működése alatt megtett, egészen odáig, hogy az első világháború előtt a vidéki múzeumok gyarapodását szinte már fékezni kellett.

Az értekezés körvonalazta a muzealizációval foglalkozó legfontosabb hazai és nemzetközi kutatásokat is, amelyek a muzeológiát mintegy önálló akadémiai diszciplínává fejlesztették, valamint új ismeret- és értékelméleti szempontok alapján újraértékelték a muzeológia céljait, módszereit.

Az értekezés az intézmények helyzetét, működésüket és problémáikat gyakran a múzeumüggyel kapcsolatos főbb szereplők szavaival ismerteti. Ezek alapja az egykori hivatalos látogatások, a felügyelői, főfelügyelői szemlék és ezek írásos emlékei. A pontos helyzet-elemzések, esetleg szubjektív kritikát is tartalmazó szövegek eleven helyzetképet adnak. Kiemelendő Pulszky Ferenc hivatali munkásságának és jelentőségének értékelő bemutatása.

Új ismereteket hoz a disszertáció a múzeumok gyűjtőterületeivel kapcsolatban. Figyelmet fordít a gyűjtés, a csere, a védelem, a vásárlás, a gyűjtőterületek kialakításának aprólékos kérdéseire. A disszertáció teljes képet kívánt adni a múzeumokról, épületekről, gyűj-

teményekről, a mindennapi eredményekről, a vitákról, a felügyelet, a hivatalsservezet munkájáról. Higgadt és valós a korabeli nemzetiségi intézmények, azokon keresztül a nemzetiségi kérdés kezelése.

A szerző a korábbiaknál nem kisebb figyelmet fordított a világháborús évek fejleményeire, amikor a hadi igények mindennél előbbre valókká váltak, és egy „reorganizáció” keretében újra kellett gondolni az alapvető támogatási kérdéseket.

A bizottság szükségesnek látja az értekezés rövidített, a szélesebb szakmai közönség számára szóló megjelentetését, hiszen a magyar múzeumok európai beágyazottságú történetének ilyen szakszerű, új eredményeket hozó, az indulást, a kezdetet, a fejlődést és a kiteljesedést példákkal bemutató összefoglalása eddig még nem készült el.